

ROLUL SOCIOLOGIEI JURIDICE ÎN STUDIAREA DEZVOLTĂRII SISTEMULUI CADASTRAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Dumitru GUȚU,
audient, Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Main methodological and methodical principles of the social and legal survey of the cadastral system are worked out in this article.

Instituirea unui stat democratic și a unei economii de piață depinde considerabil

de realizarea schimbărilor în formele de proprietate, deoarece acestea vizează însăși existența umană. Schimbările acestea constituie condiția primordială a succesului modernizării, ele însă nu pot fi realizate în pripă, deoarece implică transformări fundamentale în conștiința indivizilor. Actualitatea temei propuse rezidă în necesitatea racordării teoriei științifice și a practicii juridice la fenomenele realității sociale. Cercetarea teoretico-metodologică și empirică a specificului de înregistrare a bunurilor imobile în cadrul societății noastre este indispensabil legată de cercetările empirice în domeniul sociologiei, care au ieșire în domeniul jurisprudenței. Dorind să ne integrăm în Uniunea Europeană, precum și în comunitatea mondială, trebuie să reconstituim instituțiile noastre în conformitate cu noile tendințe pe arena internațională. Necesită schimbări majore nu numai instituțiile sociale formale, dar și

cele neformale: sistemul de valori și normele comportamentale. Nu poate fi democrație fără drept de proprietate, nu există drept de proprietate fără instituția cadastrului.

„Proprietatea, scria sociologul român D. Gusti, este un fenomen suflător, economic, juridic și politic în același timp... și pentru a fi de durată, trebuie să fie garantată”.¹

Rădăcinile sociologiei juridice se adâncesc în filosofia dreptului și în scrierile cu caracter politico-juridic. Analizând devenirea sociologiei juridice în confruntările sociologilor cu juriștii, G. Gurvitch sublinia, că pentru juriști ocupațiile sociologice echivalează cu abandonarea dreptului în favoarea sociologiei, iar pentru sociologii, care tind spre un „sociologism vulgar”, dreptul apare ca o simplă consecință, un „dar” sau efect al realității sociale.²

La intersecția acestor două discipline apare un șir de probleme de interes

și de importanță ambiguă pentru jurisprudență și sociologie. Sociologia juridică este o știință de ramură sociologică, care posedă un spectru propriu de obiecte și de cercetări social-juridice. Aceasta este știința despre condițiile sociale de existență, dezvoltare și acțiune a dreptului în societate. Ea este o ramură a științei despre legăturile generale și particulare și despre mecanismele interacțiunii dreptului și societății ca sistem social. Sociologia juridică cercetează acțiunile sociale ale indivizilor și grupurilor în situații semnificative din punct de vedere juridic. În calitate de obiect al acestei ramuri a științei se manifestă orice proces, care este supus cercetării din punct de vedere al unor metode specifice, determinate. Aparatul de lucru al sociologiei juridice prezintă totalitatea de noțiuni, cu ajutorul cărora ea descrie realitatea cercetată, legăturile stabile și relațiile existenței. Jurisprudența ombrăștează toate fenomenele sociale, care pot afecta echitatea în relațiile individuale și de grup. Din acest punct de vedere ea simte necesitatea unor cercetări sistematice ale fenomenelor sociale, de care are grijă sociologia juridică ca domeniu interdisciplinar. Sociologia n-ar fi știință deplină, dacă n-ar include fenomenele cu caracter de drept; dreptul n-ar avea succesul cuvenit în cauza sa de menținere a echilibrului în acțiunile indivizilor. Deja nu este nevoie de a demonstra că sociologia în toate ramurile sale include în sine cunoașterea atât teoretică, cât și empirică. Însă nu se cade să confundăm problema despre utilizarea potențialului teoretic al diferitor științe cu problema despre bazele obiective și subiective ale clasificării

diferitor ramuri ale științei. Sociologia dreptului fiind ramură la hotarele dintre sociologie și jurisprudență nu devine o ocupație de mijloc între aceste științe. Ea rămâne o parte a sociologiei, obiectul căreia nu este dreptul sau societatea luată în parte, ci în legătura lor nemijlocită. Aceste momente ne îndreaptă spre efectuarea cercetărilor cu menire aplicativă în domeniul sociologiei și a jurisprudenței. În sociologia juridică situația este de așa natură, că în legătură cu deschiderea societății spre democrație, în ultimele decenii s-au intensificat cercetările în acest domeniu și au apărut lucrări științifice și didactice atât în Occident, cât și în țările post-sovietice, în cele est-europene, inclusiv Moldova și România. Trebuie de menționat, că în țările noastre ponderea lucrărilor cu direcție didactică este destul de mare, față de investigațiile științifice sau față de cele aplicative, cu caracter de cercetări practice pe teren. Această necorespondență nu este în favoarea lucrărilor didactice, care în cea mai mare parte sunt bazate pe literatura din prima jumătate a secolului trecut.

Pe problema apariției și constituirii sociologiei juridice sunt păreri diferite, însă prea puțin fondate științific. Unii autori (D. Luminos, V. Popa ș.a.) consideră, că sociologia ca teorie a societății s-a dezvoltat cu destul de puțin timp în urmă, deși preocupări sociologice putem constata încă la Aristotel, Platon, Ciceron, Montesquieu etc.³ Aici nu găsim vre-o fondare argumentată a deosebirii dintre aceste etape a constituirii sociologiei, în general, și a celei juridice, în special.

A. Comte situa sociologia în clasifi-

carea științelor la sfârșit, considerând-o cea mai complicată, ca „știință a științelor”. O jumătate de secol în urmă Th. Coplow afirma, că cea dintâi preocupare a sociologiei a fost studiul evoluției sociale, însă pentru ca să devină subiect de cercetare academică, ea a pus în vedere studiul problemelor sociale – viciul, crima și mizeria.⁴ Nu putem fi de acord cu presupunerea dată, cum că aceste realități au atras atenția cercetătorilor atât de târziu. Problemele viciilor, criminalității și a mizeriei au fost în atenția filosofiei sociale de la apariția ei, din antichitate, când ele se reflectau prin prisma nedreptății sociale. Deci, putem vorbi despre problemele sociologiei juridice odată cu apariția filosofiei. Însă pe parcursul dezvoltării cunoștințelor despre societate au fost schimbări, salturi, îmbogățiri calitative, care și-au adus aportul la înțelegerea specificului sociologiei ca știință și a ramurii ei – a sociologiei juridice.

În Federația Rusă, lucrări didactice de anvergură au apărut sub semnătura autorilor C. Culcear, V. N. Cudreavțev, V. P. Cazimirciuc, S. V. Bobotov, E. V. Tadevosean, Ch. A. Emelianov, Gh. V. Moscalev, Iu. I. Grevțov, V. A. Glazbrin, E. S. Conovchin, I. V. Loginova.⁵

Cercetări științifice în acest domeniu au întreprins V. V. Lapaeva, E. V. Tadevosean, D. A. Kerimov.⁶ Alături de cercetările științifice sunt publicate traduceri ale vestigiilor autori din Occident ca J. Carbonnier, L. Mahew, M. Weber, E. Ferry, E. Giddens, A. Anners, E. Durkheim, E. Erlich, D. Meiers, G. Simmel, precum și culegeri de articole ale sociologilor americani

(1972, 1994). Sunt demne de menționat cercetările sociologice recente ale autorilor Fr. E. Șereghi, V. G. Harceva, V. V. Sericov, care vizează problemele sociologice în domeniul jurisprudenței, precum și al încrederii populației în instituțiile judiciare etc.

Lucrările autorilor V. V. Luneev, I. Gamaionov, A. N. Gribachina, A. Chirpicinovic, I. Devin, R. V. Rbvcchina cercetează fenomenul criminalității și originile lui sociale.⁷

Constituirea sociologiei juridice a fost mult întârziată de existența unor curente și concepții teoretice atât în sfera dreptului, cât și în sociologie, frământând sensibil apropierea dintre juriști și sociologi. Concepțiile din partea dreptului au ombrăcat formele pozitivismului juridic și ale normativismului logicist, curente, care au dominat știința dreptului la sfârșitul secolului XIX și începutul sec. XX. În acest răstimp, sociologia juridică românească a cunoscut o relativă înflorire în scrierile lui S. Bărnăuțiu, N. Bălcescu, B. P. Hașdeu, V. Conta, Spiru Haret, R. Rosseti, C. Dobrogeanu-Gherea, C. Stere. O serie de profesori juriști au cunoscut o influență sociologică și au adus contribuții valoroase în sociologia juridică ca P. Missir, C. Dissescu, Em. Antonescu, G. G. Mironescu, M. Djuvara, E. Speranția, A. Vălimărescu, V. L. Veniamin, E. Tarangul, Ioan Lupu, A. Rădulescu, I. Tanoviceanu, V. Dongoroz ș.a. Fenomenele de drept au fost în atenția sociologilor D. Drăghicescu, D. Gusti, T. Herseni, Henri H. Stahl, M. Vulcănescu, A. Golopenția, P. Andrei.

În prezent prevalează manualele didactice, care tratează temele de-

spre obiectul sociologiei juridice și constituirea acestuia în istoria sociologiei, precum și tema contribuțiilor cercetărilor socio-juridice românești.⁸ Unele lucrări sunt dedicate problemelor sociologice mai specifice, ca devianța și delinquența, acculturizarea juridică.⁹

Observăm că printre aceste publicații încă nu au apărut cercetări ale procesului de implementare a cadastrului bunurilor imobile și a aspectelor socio-logico-juridice. Astfel, necesitatea unui studiu de acest gen ar oferi prioritate în importanța ei practico-științifică. Scopul studiului și obiectivele investigației este dezvoltarea aspectelor, temelor și problemelor, care fac obiectul sociologiei juridice și, totodată, de a oferi reperele principale metodologice pentru practica creării cadastrului bunurilor imobile și protejarea juridică a dreptului de proprietate în condițiile trecerii la capitalism. În conformitate cu scopul propus este necesar de a viza următoarele sarcini: analiza momentelor principale în constituirea sociologiei juridice; conturarea problematicii sociologiei juridice; analiza conceptelor și a principalelor categorii ale sociologiei juridice, acestea formând baza metodologică pentru cercetările în domeniul sistemului cadastral din Republica Moldova; relevarea principalelor particularități ale cercetărilor empirice socio-juridice; urmărirea tendințelor în dezvoltarea sistemului cadastral al Republicii Moldova și impactul lui asupra populației; elaborarea metodologiei, metodicii și tehnicii investigației sociologice în domeniul creării cadastrului bunurilor imobile. Crearea sistemului cadastral prezintă un fenomen social nou pentru țările post-socialiste, proces care

necesită o concordare a cunoștințelor teoretice cu deciziile practice ale organelor de resort. Reprezentând o sursă de satisfacere a necesităților social-vitale, bunurile imobile astăzi sunt subiectul unui șir de mari dezbateri. Unul din proiectele cu cea mai mare amploare în cadrul proceselor reformatorii din Republica Moldova, care oși găsește originile în deceniul trecut, este legat de formarea sistemului optim de evidență a bunurilor imobile. Acum suntem deja în perioada când din plin se culeg rezultatele implementării primului proiect de cadastru în țară, proiect menit să creeze cadrul funcționării raționale a pieței bunurilor imobile. La acest moment este binevenit un studiu asupra acestor realizări, care ar reflecta eficiența eforturilor depuse. La fel este importantă stabilirea nivelului de conștientizare de către populație a lucrurilor ce se desfășoară pe piața bunurilor imobile și a importanței acestui proiect, care, de altfel, a pus baza funcționării efective a economiei bisectoriale.

Legiferat este faptul că proprietatea privată constituie fundamentele creării și dezvoltării economiei de piață. Având posibilitate de a deține în proprietate diferite bunuri, membrii societății devin stimulați să depună eforturi pentru dezvoltarea economică. Acest mecanism simplu ca rezultat determină succesul celor ingenioși, insistenți, capabili și sbrguincioși. Dar această lege și acest mecanism rămân să fie doar miezul sistemului complex, care necesită un șir de elemente pentru crearea cadrului în care ele vor exista. Anume crearea unui astfel de cadru urma să fie sarcina primordială a politicii de stat în procesul tranziției la economia de piață. Noi

onsă pentru a putea determina care este reușita realizării acestei sarcini în domeniul proprietății imobiliare, vom realiza un studiu analitic asupra acestui subiect și vom oferi o descriere a situației existente în țară. Întru demonopolizarea proprietății de stat și crearea condițiilor necesare pentru trecerea la economia de piață, la începutul deceniului trecut în Republica Moldova a început procesul de privatizare. Respectiv urma să se creeze sectorul privat al economiei. În așa mod, spre sfârșitul anilor 1996 au fost privatizate peste 86% din apartamente, aproximativ 80% din obiectele cu destinație comercială, 70% din obiectele cu destinație industrială. Luând în considerație faptul că populația rurală a republicii alcătuiește aproape 55%, putem spune că terenurile de pământ alcătuiesc una din resursele de bază a activității vitale și economice în țară. În prezent, raportul de relații dintre resursele funciare în Republica Moldova, în funcție de forma de proprietate asupra lor, poate fi prezentat în felul următor: terenuri aflate în proprietate privată - 55%; terenurile în proprietate publică a statului - 23%; terenurile în proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale - 22%. Schimbările parvenite în rezultatul privatizării au contribuit la creșterea substanțială a numărului de proprietari ai bunurilor imobile. Acest proces a condiționat noi cerințe față de sistemul de evidență și înregistrare a tipului respectiv de proprietate. Un astfel de sistem în țările cu economia dezvoltată, care au experiență bogată în administrarea proprietății imobiliare, privată și de stat, este numit sistem cadastral – un sistem de registre, care

include informația juridică, tehnică și economică privind bunurile imobile.

Sarcina creării sistemului cadastral în Republica Moldova a fost pusă în fața Agenției Naționale de Geodezie, Cartografie și Cadastru, care prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 429 din 8 iunie 2001, a fost reorganizată în Agenția de Stat Relații Funciare și Cadastru, iar începând cu 14 aprilie 2005, când Parlamentul Republicii Moldova a aprobat structura noului Guvern, a fost reorganizată în Agenția Relații Funciare și Cadastru (vezi „Moldova Suverană” din 15 aprilie 2005), reprezentând organul administrației publice centrale, care promovează politica statului în domeniul relațiilor funciare și cadastrului.

Starea activității cadastrale pînă la organizarea Agenției de Stat Relații Funciare și Cadastru se caracteriza prin acțiunea sistemelor separate de înregistrare a pământului, construcțiilor și dreptului asupra lor; lipsa legislației speciale în domeniul înregistrării bunurilor imobile și a drepturilor asupra lor; lipsa clarității și a garanției drepturilor asupra proprietății, care frâna dezvoltarea pieții civilizate; existența procedurii complicate de transmitere a dreptului de proprietate; existența sistemului secret al coordonatelor; baza tehnică nesatisfăcătoare pentru crearea producției cartografice; lipsa unui sistem unic de evaluare obiectivă a bunurilor imobile și a sectorului privat de prestare a serviciilor de înregistrare: măsurările cadastrale, evaluările, autentificarea notarială etc.

Misiunea creării cadastrului bunurilor imobile a inclus în prim-plan realizarea următoarelor obiective:

crearea cadrului juridic; crearea unui sistem eficient de onregistrare a bunurilor imobile; crearea condițiilor de fondare și dezvoltare a pieței bunurilor imobile; promovarea reformelor funciare. Conform datelor curente ale Agenției Relații Funciare și Cadastru, în Republica Moldova, există în total 5.500.00 de bunuri imobile, în afară de teritoriul din stnga Nistrului controlat de regimul separatist, dintre care 3.500.000 se află în extravilan și 2.000.000 de bunuri imobile în intravilan. În mediul urban, apartamentele constituie 300.000 de unități, iar casele individuale – 250.000. Casele individuale de locuit și grădinile în extravilan, în localitățile rurale, constituie 1.750.000 unități. Obiectivele comerciale și industriale constituie 200.000, iar terenurile agricole – 3.000.000. Cadastrul se va considera creat atunci când toate bunurile imobile amplasate pe teritoriul țării vor fi identificate și reprezentate în planul cadastral, descrise și evaluate. Cele menționate pot servi ca bază empirică în cercetarea dezvoltării sistemului cadastral din Republica Moldova.

Valoarea aplicativă a investigației rezidă în elaborarea aspectelor teoretico-metodologice, metodice și tehnice

a sociologiei juridice cu implicație în activitatea practică a creării sistemului cadastral în Republica Moldova, vizând problemele de informare, conștientizare de către populație, a necesității implementării noului sistem de onregistrare a proprietăților și a evaluării lor în scopul impozitării, bazate pe valoarea de piață, combaterea fenomenului corupției, care persistă în acest domeniu. Aceste rezultate pot și sunt aplicate în activitatea de predare a cursurilor de sociologie juridică în cercetările ulterioare, la facultățile de drept, cadastru și sociologie ale instituțiilor de învățământ superior, la elaborarea cursurilor, programelor de studii a lucrărilor metodice și a manualelor. Rezultatele investigației pot fi utilizate la elaborarea proiectelor de acte normative privind perfecționarea sistemului cadastral în Republica Moldova.

Baza metodologică a investigației

Studiul sociologic al procesului implementării cadastrului bunurilor imobile în Republica Moldova se constituie într-un domeniu distinct al sociologiei juridice, datorită particularității și specificului obiectului de cercetare, care necesită tehnici specifice. Direcția empirică în sociologie are două metode: metoda „empirico-nomologică”

și „empirico-descriptivă”. Prima este reprezentată de H. Albert, H. Zetterberg, E. Nagel, E. Topitch, P. Lazarsfeld, care pun în sarcina sociologiei obținerea informației intersubiective despre realitatea socială. Fenomenul este justificat, dacă poate fi indicat în ce condiții anume a apărut, iar conform principiului cumulativ poate fi dezvoltată teoria.

Metoda empirico-descriptivă este reprezentată în calitate de sociografie de S. P. Steinmetz (Olanda) și discipolii săi, metodă, care astăzi este folosită în calitate de metodă a cercetărilor aplicative. Sarcina cercetărilor rezidă în descrierea monografică a structurilor anumitor instituții, grupuri sau unități regionale. În prezent, metoda aceasta este folosită ca o latură a cercetării analitice de H. Zetter-

berg, Selltitz, Iagoda, Deutsch, Cuc, Fillips¹⁰.

On concluzie, menționăm eficiența studiului, bazat pe metoda structural-funcționalistă, elaborată de savantul american Talcott Parsons, care consideră că noțiunea de funcție este principală pentru înțelegerea oricăror sisteme, inclusiv celor ce acționează și că este necesar de legat orice teorie a sistemii sociale cu teoria generală a acțiunii¹¹.

BIBLIOGRAFIE

- ¹ Gusti D. Sociologie juridică. Culegere de texte. București, 1997. P.31.
- ² Gurvitch G. Elements de Sociologie Juridique. Paris, 1940. P.3-7.
- ³ Luminosu D.S., Popa V. Sociologie juridică. Timișoara: Helicon, 1995. p.7.
- ⁴ Coplow Th. The Sociology of Work. Minnesota Univ., 1964. p.31.
- ⁵ Кульчар К. Основы социологии и права. М., 1981; Кудрявцев В.Н., Казимирчук В.П. Современная социология права. М., 1995; Тадевосян Е.В. Социология права и ее место в системе наук о праве // Государство и право. 1988, №1; Боботов С.В. Буржуазная социология права. М., 1978; Емельянов А.А., Москалев А.В. Тридическая социология: Учеб. материал. Екатеринбург, 1995; Арецов Т.И. Очерки теории и социологии права. СПб., 1996; Коновкин Е.С. ал. 9 Девиантное поведение, ал. 14 Тридический конфликт. В кн.: Тридическая социология. Учебн. Для вузов. М., 2000; Лойнинова И.В. ал. 11 Социология преступности. В кн.: Тридическая социология. Учебн. Для вузов. М., 2000.
- ⁶ Лапаева В.В. Социология права: в поисках новой парадигмы // Государство и право. 1992, №7; Тадевосян Э.В. К вопросу о социологии права // Социол. иссл. 1997, №11; Керимов Д.А. Социология и правоведение // Государство и право. 1999, №8.
- ⁷ Лунеев В.В. Политическая преступность в России: прошлое и настоящее // Общественные науки и современность. 1999, №5; Idem. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции. М., 1997; Рывкина Р.В. Социальные корни криминализации российского общества // Социол. исследования, 1997, №4; Кирпичников А.И. Взятка и коррупция в России. СПб, 1997; Арибакина Э.Н. Социологический подход к изучению преступления // Рос. Трид. Журнал, 1995, №8.
- ⁸ Popescu S. Sociologia juridică. Partea generală. București: Universitatea